

живѣя. Ако при ковачницата можахъ да издържа държавенъ изпитъ, по-нататкъ е лесна работа.

Павелъ Берсье, дванадесетгодишно момче, постъпилъ ученикъ въ ковачницата, въ продължение на единадесетъ години станалъ образцовъ майсторъ-ковачъ, а заедно съ това издържалъ гимназиални и университетски изпити.

Народната вълна бързо и широко разнесла името на учения ковачъ. Поканенъ билъ за гимназиаленъ директоръ въ съседния градъ. Той приелъ. На новата длъжностъ той се показалъ сжщо така подходящъ, както и въ ковачницата надъ огъня.

Берсье билъ предаденъ всецѣло на науката. Написалъ и издалъ нѣколко учени трудове. За него почнали да говорятъ като знаменитостъ.

Берсье съзнавалъ, че е дошло време да даде на хората и живота нѣщо отъ себе си. И почналъ да пише за народа, за най-широкитъ народни маси:

— Къмъ васъ, драги братя, хора на тежкия трудъ, азъ се обръщамъ. На васъ посветявамъ своето слово. Азъ, ковачътъ, искамъ да ви покажа, какъ по-добре да изковете желанието по-честитъ и радостенъ животъ. Трѣбва да работите надъ себе си. Щастието само по себе си нѣма да дойде. Щастието е рѣдка птица, която не обича мрака и калъта на нашия животъ. Тя живѣе въ свѣтли и чисти висини. Който иска да я види, да чуе чудната ѣ пѣсень, самъ трѣбва да се издигне въ свѣтлата и чиста висина на живота.

Когато Берсье напечаталъ нѣколко статии въ вестницитъ, за него почнали да говорятъ по цѣлата страна. Статиитъ били написани по съвсемъ новъ начинъ. Тѣ били научни, но написани на ясенъ и достъпенъ за всѣкиго езикъ. Могли да ги четатъ и разбиратъ не само професори, учени, сждии, адвокати и доктори, но и дребни търговци, слуги, грамотни работници и селяни.

За каквото Берсье и да пишелъ, — за картинитъ и статуитъ на велики художници, за политиката на народитъ, за царетъ-тирани или за водителитъ на революциитъ, за международнитъ съюзи или за търговскитъ договори — всичко той разглеждалъ и преценявалъ главно отъ гледище на съвестъта — събуждало ли е то съвестъта у хората и народитъ или я затъпявало?

Той обичалъ да повтаря:

— За съвестъта на хората нѣкакъ отдавна сж престанали да говорятъ и пишатъ. Смѣтатъ даже стѣснително да продуматъ за нея. Говорятъ за ума, за талантитъ, за наукитъ, за необходимостъта отъ народна просвѣта, за развитие на индустрията и търговията въ страната, за подобрене на пжтищата и съобщенията и за много още други нѣща говорятъ. Забравятъ само съвестъта. Едни мислятъ, че съвестъта у хората и народитъ расте и се развива сама по себе си. Други гледатъ на съвестъта като на нѣщо неважно въ живота. По-голѣмата частъ хора нищо не мислятъ за съвестъта. Не разбиратъ и не искатъ да разбератъ, че ако въ единъ градъ или въ една страна има и добри пжтища и съобщения, и богати магазини, и голѣми фабрики, и